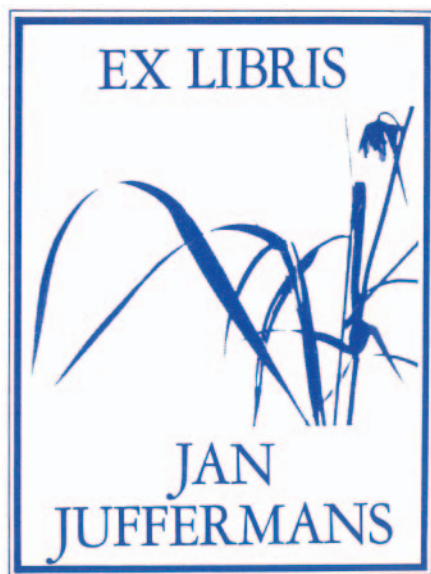

Kort over lang geleden

Mijn mini-memoires op onze kleine Aarde

Jan Juffermans





In gebruik sinds 1972

*Eigen uitgave: januari 2017
Beperkte gedrukte oplage: 125 ex.*

Dit is nummer:

*Voor belangstellenden is deze publicatie als e-boek beschikbaar.
Kijk daarvoor op de site www.janjuffermans.nl*

*Lettertype van de titel: Arciform Sans
Lettertype van de teksten: Georgia*

*Vormgeving en druk: Elan Media, Gemonde
Ontwerp kaft: Jan Juffermans, Boxtel*

*Papier: 100% gerecycled Cyclus Offset
Foto op de kaft: Jan op schoot bij Buddha in Nepal in 1973*

Kort over lang geleden

Herinneringen van Jan Juffermans (Oegstgeest 1945), beknopt beschreven en min of meer in chronologische volgorde, ofwel: dit zijn mijn mini-memoires op onze kleine Aarde.

Enkele jaren geleden maakte ik een lijstje van mogelijke onderwerpen om eens wat herinneringen op te schrijven. In Florence (begin 2016) vond ik makkelijker wat tijd (en de rust) om er een flink begin mee te maken. In de zomer en herfst van 2016 heb ik het schrijfwerk afgerond. Daarna nog de foto's, de vormgeving en de feiten checken. Graag bedank ik partner Marianne, mijn oudste zus Gerda en haar man Jan voor hun verbeteringen.

Veel leesplezier gewenst! Jan

INHOUD

De Kinderjaren (Oegstgeest)	pagina 2
De Tienertijd (Oegstgeest)	7
Na de Tienerjaren (naar Valkenburg aan de Rijn)	13
De Boxtelse jaren (vanaf 1978)	21
Na het jaar 2000, dus niet zó lang geleden...	27

DE KINDERJAREN

OP EEN ZANDHOOP – Blijkbaar was ik een wat zwakke baby, misschien door de hongerwinter van 1944/45. Want ik werd net na de Tweede Wereldoorlog geboren; op 22 mei 1945. Voorjaar 1947 kon ik nog niet lopen en had – volgens de overlevering – ook last van een flinke kinkhoest. De dokter adviseerde mijn moeder toen mij maar op een zandhoop in het zonnetje te zetten, om aan te sterken...

UIT DE MODDER – Het verhaal gaat dat ik, toen ik ongeveer 3 jaar oud was, in de sloot was gevallen op de tuin van mijn vader, die bloemenkweker was. Blijkbaar was ik met mijn hoofd naar beneden gevallen, zodat mijn oom Hans (broer van mijn vader die naast de tuinderij woonde) mij aan mijn benen uit de modder kon trekken. Ik kan het me niet herinneren.

IN VLAMMEN OP – We woonden op het adres Terweeweg 61 in Oegstgeest, naast de grote boerderij ‘*Ora et Labora*’, ofwel ‘Bid en Werk’, waar mijn moeder (Rie Paardekooper) eerder gewoond had. Toen ik ongeveer 4 jaar oud was ging die boerderij grotendeels in vlammen op. Dat maakte grote indruk op me. Lang bleef het nog stinken, vooral naar de verbrande rollen stoffen of garens die in de grote schuur in opslag hadden gelegen.

LEKKERS VAN TANTE RINA – Op zondagmorgen mocht ik de Margriet naar ‘tante Rina de Groot’ brengen, die toen samen met haar twee broers Willem en Jaap in de bovengenoemde boerderij naast ons woonden. Als dank kreeg ik dan altijd wat lekkers mee. Het was dus de moeite waard. Alleen voor broer Jaap moest je een beetje uitkijken; die had ze niet allemaal op een rijtje. Meestal ging het goed, maar soms deed hij mopperig en werd agressief. Dan wist je niet hoe snel je er weer vandoor moest gaan.

MELKBOER HELPEN – Ome Willem, zoals we hem noemden, was melkboer De Groot en ging met paard en wagen de klanten langs. De melk kwam nog ‘los’ uit grote bussen met een kraan, die je met een losse sleutel open draaide. Mensen gaven kannen en pannen om er de melk uit de maatkan in te gieten. Vaak ging ik hem helpen en kreeg er een paar centen voor. Met de boodschappenlijstjes van de mensen mocht ik alles zelfstandig leveren; alleen het afrekenen deed ome Willem.

KOLEN SCHEPPEN – Een van de klanten van de melkboer, mevrouw Smit in de Waldeck Pymontlaan, vroeg me of ik zin had om een paar keer per week kolen te komen scheppen, voor 5 cent per kit. Dat werd een leuk bijbaantje. Het huis van de familie Smit lag op de route naar school, dus ik ging er ’s middags na school naar toe. Tegenover het huis lag overigens een ongebruikt ‘landje’, waar we elk jaar walnoten gingen



Zie 'In vlammen' op' p. 2



Zie 'Kolen scheppen' p. 2



Zie 'Veel gekregen' p. 3

'knuppelen' uit de grote boom van de familie Sala. Dat vonden ze niet leuk, maar de takken hingen ver boven het landje, dus kwamen we niet in hun tuin. Toch werden we vaak weggejaagd.

VEEL GEKREGEN – De man van mevrouw Smit was al heel oud en tandarts geweest. Hij bleek ook goed te kunnen schilderen, tekenen, hout snijden en dergelijke. Toen hij overleden was, bood mevrouw Smit me een heleboel spullen van hem aan, zoals zijn tekeningen, schilderijen, twee schildersezels en nog diverse andere interessante voorwerpen. In 2014 zijn veel van die spullen, samen met onze eigen verzameling, gefotografeerd en opgenomen in het boek 'De Juffermans-Zandbergen Collectie' met in totaal ruim 1000 foto's. In 2015 is er een aanvulling op dat boek gemaakt, omdat we ongeveer 200 items waren vergeten, plus enkele nieuwe aanwinsten. En in 2016 volgde het tweede supplement met nog eens ongeveer 130 foto's. Maar zelfs met die twee aanvullingen zijn nog niet alle spullen van de familie Smit gefotografeerd.

ALLE BOMEN WEG ... – In 1953 verhuisden we van Terweeweg 61 naar Emmalaan 5, dicht bij elkaar in Oegstgeest. Kort ervoor ging ik een keer met mijn vader kijken bij dat nieuwe huis en ik herinner me vooral de spannende achtertuin, vol met grote bomen. Op de dag dat we verhuisden 'moest' ik logeren bij tante Mien en ome Kees. Toen ik een of twee dagen later thuis kwam schrok ik omdat de achtertuin ineens helemaal kaal was; alle bomen weg... Wat een teleurstelling was dat! Op de foto ons hele gezin in de voortuin, waarvan ik elke week het gras 'mocht' maaien.

DOOR POLITIE GEPAKT – In de tijd voor Kerstmis lag er een grote berg kerstbomen voor de verkoop achter de eerder genoemde boerderij 'Ora et Labora'. Met een paar jongens vonden we dat wel een mooie plek om er een hut in te maken, maar we voelden wel dat het eigenlijk niet mocht... We schrokken dan ook toen we zagen dat

er politie aankwam en we vluchtten weg via een gangetje achter de schuur. We liepen een blok huizen om en gingen weer voorzichtig terug. Toen werden we alsnog ingerekend en moesten mee naar het politiebureau. Dat maakte wel indruk, al weet ik niet meer wat daar precies gebeurde. Na een politiepreek kwam mijn vader me ophalen.

EERSTE HENGEL – Al van jongs af aan mocht/moest ik mijn vader gaan helpen op de tuin in Poelgeest. In de zomer was het vaak schoffelen en dahlia's 'dieven' ofwel de zijbloemen weghalen zodat de hoofdbloem veel groter kan worden. Nooit vergeet ik de middag dat ik buiten had meegeholpen en ik 1 gulden kreeg. Daarmee fietste ik na het werk direct naar een winkel aan de Geverstraat en kocht mijn eerste lange bamboehengel (uit een stuk) plus simmetje. Wat was ik daar blij mee!

ALS KIND AL VEEL GELEDEN – Ook in de winter en het vroege voorjaar moest ik meehelpen op de tuin. In de warme kassen in de winter was het goed te doen, al vond ik de kisten met bloembollen wel erg zwaar. Bij het plukken van narcissen, buiten in het vroege voorjaar na nachtvorst, heb ik vaak vreselijk koude handen gehad. Door je armen kruislinks hard om je middel te slaan probeerde je ze wat op te warmen, maar wat een ellende was dat! Nog altijd als ik eens opmerk dat ik 'als kind al zoveel heb geleden' dan moet ik daar weer aan denken. Die uitdrukking heb ik zeer waarschijnlijk van mijn schoonvader Henk Zandbergen overgenomen, die hem regelmatig gebruikte.

MIJN HAAKJES EN LOODJES – Niet ver van de tuinderij van mijn vader woonden ook ome Kees en tante Mien. Daar ging ik vaak vissen met neef Toon in de brede sloot langs hun huis. Op een dag rende ik wat te snel met mijn hengel en een doosje met visspullen over het smalle bruggetje, zonder leuning, en struikelde. Met hengel en al viel ik toen in het water en riep blijkbaar om hulp want ik kon nog niet zwemmen. Ome Kees viste me uit het water, en het eerste wat ik huilend geroepen zou hebben is: 'Nu ben ik al mijn haakjes en loodjes kwijt!...?'

GAT IN MIJN HOOFD – In waarschijnlijk de derde klas van de lagere Willibrord-school zat ik eens wat vreemd in de bank. Ik kreeg toen een duw en viel achterover met mijn hoofd op de radiator van de verwarming, met die metalen ribben: bloed! Broer Kees, die in de hoogste klas zat, werd door meester Maat aangewezen om met mij naar de dokter te gaan. Samen liepen we naar dokter Hugenholtz, dicht bij het Gemeentehuis. Met een paar hechtingen werd de wond gedicht.

IN HET DONKER NAAR DUINZICHT – Toen ik ongeveer 7 of 8 jaar oud was werd ik, in navolging van broer Kees, misdienaar in het klooster Huize Duinzicht van de zusters Franciscanessen en bij rector Sondaal. De zusters runden een internaat voor met name schippers-dochters. Dus de kerk zat meestal vol meisjes, plus de zusters natuurlijk. Van zuster Concordia leerde ik alle Latijnse teksten die je tijdens de mis moest

opzeggen. Ik vond het allemaal best interessant, maar achteraf is het toch opmerkelijk dat je er ook in de winter al om 7.00 uur moest zijn voor de mis, en daar ging ik in mijn eentje in het donker naar toe. Je had om de drie of vier weken dan een hele week ‘dienst’. Na de mis at je thuis een ontbijt en dan snel naar school.

OPDRAAI-GRAMMOFOON – Al vrij snel werd bekend dat ik verzamelaar was van allerlei oude spullen, maar bijvoorbeeld ook postzegels (doorgaans ook oud). Zo bleek de familie van een vriendinnetje van mijn zus Clara (Annelies Hoegen) een oude opdraai-grammofoon te hebben die ze kwijt wilden. Aan mij werd toen gevraagd of ik interesse had. Ik kon het bijna niet geloven en heb het aanbod in grote dank aanvaard. Ik was de koning te rijk, zoals ze dat wel eens noemen, en tot voor kort stond deze grammofoon in onze huiskamer en draaiden we er af en toe een plaat op. Uit andere bronnen is de collectie oude ‘platen’ verder uitgebreid. Het enige probleem is naalden te kunnen kopen, want ze gaan niet zo lang mee.



Zie ‘Alle bomen weg’ p. 3



Zie ‘Gat in mijn hoofd’ p. 4

ACHTEROP EEN AUTO – Ik weet niet meer wanneer ik een fiets kreeg. Maar ik reed daarmee een keer langs de Gemeenteschool aan de Terweeweg (zelf zat ik op de Wilibrordschool) en keek naar het schoolplein om te zien wie daar aan het voetballen waren. Met een flinke klap reed ik zo tegen de achterkant van een geparkeerde auto. Niemand heeft het opgemerkt en nogal dizzy ben ik toen naar huis gelopen. De dokter constateerde later dat ik een hersenschudding had opgelopen en ik moest een tijd in bed blijven.

IN GLAS GESPRONGEN – Nog meer pech. Ik zal ongeveer 10 jaar zijn geweest toen ik met neef Jan Juffermans (op school Johan genoemd om verwarring met mij te voorkomen, zittend in dezelfde klas) ging pootje baden in de ondiepe vijver van het Leidse Hout. ‘Niet in de vijver’ had mijn moeder blijkbaar nog gewaarschuwd. De

vijver was namelijk populair en is ook door Jan Wolkers beschreven. Het was nog in het begin van de grote vakantie. We sprongen er ook van een muurtje af het water in, en daarbij kwam ik pardoes op een onderstuk van een gebroken fles terecht. Met een flinke bloedende wond (ong. 10 cm) onder mijn linker voet ging ik tegen een struik zitten. Een onbekende man bond er resoluut een handdoek omheen en reed me (met dat been omhoog onder zijn arm!) achterop zijn fiets naar het Academisch ziekenhuis. Daar werd de wond helemaal opengelegd, om eventueel glas te verwijderen, en daarna gehecht. Ik vermoed dat mijn moeder de naam van die man toen wel ergens heeft genoteerd, maar ik heb geen idee wie het is geweest die toen wellicht mijn leven reddde... Die vakantie was ik vooral thuis en hinkelde door het huis. Nog steeds is het een extra gevoelige voet vanwege het grote litteken.

AAN BUMPER HANGEN – Als er voldoende sneeuw lag, die door auto's mooi plat werd gereden, gingen we met andere jongens samen op een kruispunt staan (vooral Emmalaan - Terweeweg) en we doken dan achter rijdende auto's en gingen op onze hurken aan de bumper hangen. Zo kon je flinke afstanden op je schoenen mee glijden. En bij een volgend kruispunt nam je een auto terug. We hebben toen ongetwijfeld heel wat uitlaatgassen ingeademd, maar je had toen nog geen idee van de schadelijkheid daarvan. We vonden het vooral een erg stoer spelletje.

WATERSTELLEN VERKOPEN – Tussen de geplukte tulpen kwamen af en toe zogenaamde 'waterstelen' voor; gekreukte stukken in de steel, waardoor de bloem kan gaan hangen. Die waren onverkoopbaar op de veiling. We maakten er bosjes met korte stelen van die ik in de wijk 'Poelgeest' ging verkopen, voor 10 of 20 cent per bosje. Dat lukte best goed in de straten rond de Warmonderweg, en zo kwam ik aan een zakcentje. Ik herinner me nog goed dat met name bij de familie Vonk en de bewoners van het kasteel 'Oud Poelgeest' altijd wel iets verkocht kon worden; mijn vaste klanten.

MEE NAAR HOUTRUSTHALLEN – Bij de familie Vonk was ik min of meer kind aan huis. Als ik een bosje (of twee) bloemen had verkocht maakte vooral mijnheer Vonk



Zie 'In glas gesprongen' p. 5



Zie 'In donker naar Duinzicht' p. 4

vaak een praatje met me. Zo vroeg hij me mee te gaan helpen bij de verkoop van zijn product *Raccasan*, op de vakantiebeurs in de Houtrusthallen in Den Haag. Het vloeibare blauwe spul diende om de vieze lucht van kampeertoiletten te neutraliseren. Zo ging ik voor het eerst mee in een auto. En blijkbaar werden mijn inspanningen ter plaatste op prijs gesteld, want ik mocht later nog wel eens mee. Interessant vond ik het op zo'n beurs!

IN DE GROT – Zittend in de hoogste klassen van de lagere (tegenwoordig basis) school St. Willibrord, hadden we een deurtje ontdekt achter de Lourdesgrot bij de kerk. We gingen daar een keer stiekem naar binnen en konden door een gleuf in de rots kruipend, in een kleine open ruimte komen. Daar bleek een gaatje te zitten in de wand, waardoor we iedereen buiten voor de kerkingang konden zien. Dat was best spannend. Nog spannender werd het toen we af en toe kaarsstompjes uit de kerk meenamen en in onze grotruimte aanstaken. Dat was een stunt, maar we waren als de dood zo bang dat we ontdekt zouden worden. Is gelukkig nooit gebeurd.

DE TIENERTIJD

ARTHUR LANKAU – In de derde of vierde klas kwam er halverwege het jaar een nieuwe jongen in onze klas, met een bruine huid en zeker een kop groter dan ik. Hij bleek uit Indonesië te komen en woonde ook in de Emmalaan, alleen een heel stuk verder, samen met zijn blanke moeder en zijn zus. Al gauw raakten we bevriend. Pas enkele jaren later kwam zijn Indonesische vader over. Van hem kreeg ik een heus gewei cadeau, dat jarenlang bij mijn ouders in de hal hing. Een paar keer heb ik bij Arthur thuis gegeten en heb vooral goede herinneringen aan de gele rijst; nasi kuning werd het genoemd. Die was zo heerlijk, dat ik er nog wel eens naar vraag in een restaurant. Als wij thuis een feest hadden mocht Arthur ook altijd komen. En samen logeerden we wel eens bij zijn familie in Monster, dicht bij zee. 's Avonds gingen we dan naar zee en regelmatig kon je in de schemering de zee zien 'oplichten'; allemaal lichtpuntjes die op de golfjes twinkelden, een sprookjesachtig gezicht. Later hebben we elkaar nog af en toe opgezocht, ook toen hij met partner Carla en kinderen in Brielle woonde en wij in Boxtel. Opvallend was dat ik intussen een kop groter was geworden dan hij.

HEVIG GEPROTESTEERD – In de zesde klas van de basisschool bleek mijn vader of moeder mij opgegeven te hebben voor de tuinbouwschool, zonder overleg met mij... . Daar had ik absoluut geen zin in (zie 'Als kind al veel geleden') en protesteerde hevig. Hoe het daarna precies verder is gegaan herinner ik me niet meer, maar voor een andere vervolgopleiding kon ik toen helaas niet meer opgegeven worden. Het kwam erop neer dat ik nog een jaar langer op die basisschool ben gebleven. Daarna ben ik naar de toenmalige Titus Brandsma-MULO in Leiden gegaan.

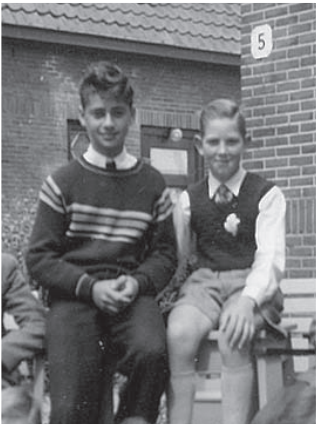
OVER DE MOTORKAP – Het gebouw van de MULO stond vlakbij de Haarlemmerstraat in Leiden. Toen ik met de fiets een keer die straat snel over wilde steken, zag ik een auto die van rechts kwam helemaal niet aankomen. Dat werd min of meer een frontale botsing, waarbij ik over de motorkap rolde en aan de andere kant op straat belandde. Wonder boven wonder heb ik daar toch geen ernstig letsel bij opgelopen. Hoe het met mijn fiets is afgelopen weet ik niet meer, maar ik denk dat ik er na enig buigwerk zelfs op naar huis kon rijden.

ZIEK IN DE VAKANTIE – Na de glaswond onder mijn voet was ik nóg een keer de pineut in de grote vakantie. Het was de vakantie na het tweede jaar op de MULO. Ik kreeg geelzucht met, naast rust houden, vooral mager rookvlees en veel suiker als medicijn, door de dokter voorgeschreven. Nog steeds ben ik aan dat tweede ‘medicijn’ min of meer verslaafd. Het genezingsproces duurde vrij lang, waardoor ik na de vakantie nog niet naar school mocht. Pas ongeveer twee of drie weken later kon ik met de fiets voor het eerst naar een dependance van de MULO in Leiden-Zuid. En ik weet nog goed dat ik er erg tegenop zag. Voor het eerst was ik toen zenuwachtig en voelde me verlegen toen ik de klas in kwam. Het heeft nog vrij lang geduurd voordat ik daar weer vanaf kwam.

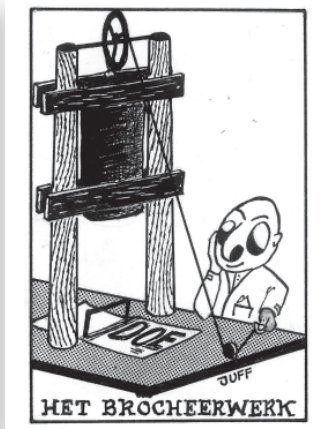
WIELJA'S TRADEN OP – Rond mijn veertiende had ik een tweedehands gitaar gekocht en heb toen 2 lessen gevolgd bij een echte leraar op de Marewijk in Leiden. Met veel oefenen en erbij zingen klonk het al gauw redelijk, vond ik. Toch gebruikte ik toen in de praktijk maximaal 6 grepen, maar met drie kun je al bijna alle liedjes prima begeleiden. Toen ik een keer had opgetreden in het ‘Patronaatsgebouw’ kreeg ik van 2 charmante jonge dames de vraag of ik hen les wilde geven: de tweeling Elly en Willy Heemskerk, beiden net iets jonger dan ik. Dat vond ik natuurlijk hartstikke leuk, en vele avonden fietste ik naar hun boerderij. We oefende flink en bedachten zelfs een naam: de Wielja’s, met de twee beginletters van onze namen Willy, Elly en Jan. En we hebben diverse malen opgetreden, bijvoorbeeld met carnaval en ook enkele speciale gelegenheden waar we voor werden uitgenodigd.

EEN PUCH NATUURLIJK – Toen ik 16 jaar werd had ik al snel een oud brommertje. Ik denk via mijn oudste broer Kees, die handig was met boten bouwen, maar ook met brommers en andere apparatuur. Diverse vrienden hadden wat later allemaal een Puch, met zo’n hoog stuur, heel stoer. Dat wilde ik natuurlijk ook. Van mijn spaarcenten heb ik toen wonder boven wonder zelf die Puch aan kunnen schaffen, een zwarte met veel chroom. Wat een rijk bezit was dat. En wat een pittige motor.

WATER DOOR DE TENT – Met vier andere Puchrijders – Kees Hooimans, neef Toon Juffermans, Berry Rooijackers en Joop Sommeling – gingen we voor het eerst samen op vakantie in Zuid Limburg, tenten mee. We dachten op de camping al snel een opvallend leeg plekje voor de tenten gevonden te hebben. Maar ‘s nachts regende het



Zie 'Arthur Lankau' p. 7



Zie 'Ontwerpen en Doetje' p. 9



Zie 'Blazing Neighbours' p. 10

flink en kwam het regenwater de heuvel af dwars door onze tenten naar beneden... De slaapzakken en luchtbedden waren door en door nat waardoor we moesten besluiten weer huiswaarts te keren. Ik zie ons nog rijden, met natte spullen over het stuur. In Valkenburg aan de Geul dronk ik overigens mijn eerste biertje, gemengd met 7up; dat werd een Sneeuwwitje genoemd. Ik was – in verhouding tot de andere vier – maar een heel bescheiden bierdrinker. Ik vond het ook zonde van mijn geld.

TROMPET? AANGENOMEN! – Na het behalen van mijn MULO-diploma wilde ik gaan werken en de publiciteits-wereld trok me wel aan. Op een goede morgen stapte ik op de Puch en reed naar het hoofdgebouw van Sikkens in Sassenheim. Bij de receptie legde ik uit dat ik graag bij de afdeling Publiciteit wilde werken. Toen werd ik doorgestuurd naar het hoofd van die afdeling, de heer Van der Plas. Nadat ik over mijn belangstelling had verteld en diverse vragen beantwoordde, kwam er nog een verrassende slotvraag: bespeel je een instrument? Toen kon ik vertellen dat ik trompet speelde bij de Harmonie in Oegstgeest. Zijn spontane reactie: trompet? Je bent aangenomen! Mijn aanvangssalaris was 160,- gulden per maand.

ONTWERPEN EN DOETJE – Binnen de parochie St. Willibrord werd een 'blaadje' uitgegeven met de titel 'DOE'. Daar mocht ik tekeningen voor maken, een nieuwe kaft ontwerpen en ik ging voor elke aflevering cartoons maken met mijn eigen creatie 'Doetje'. Voor de jachthaven van broer Kees maakte ik ontwerpen voor briefpapier, rekeningen en metalen plaatjes voor elke nieuwe boot die door hem werd afgeleverd. Later heb ik voor hem nog een nieuwe house style ontwikkeld met een modern logo en een speciale letter, die ik toen zelf groot op de loods heb geschilderd: Jachtwerf Poelgeest.

LANGZAAM PROFESSIONELER – Leuk vond ik dat ontwerpen. Ook voor programma's voor bruiloften, voor geboortekaartjes en later ook voor folders en dergelijke van

de Stichting 2%, wist men mij te vinden. Langzaam werd het professioneler en kreeg ik bijvoorbeeld een opdracht om voor het tijdschrift *Excerpta Indonesica* een nieuwe kافت te ontwerpen, ook briefpapier en dergelijke. Voor neef Kees Paardekooper uit Lisse maakte ik – op zijn verzoek – eens een ontwerp van een cadeaudoosje voor bloembollen. Nooit meer iets van gehoord, en ook geen cent voor gekregen.

BLAZING NEIGHBOURS – Vele jaren speelde ik trompet in ‘de Harmonie’ in Oegstgeest. We repeteerden een keer per week, speelden op straat met bijvoorbeeld de jaarlijkse kermis en bij de oecumenische Kerstsamenzang in de garage van Kamsteeg. Jaarlijks gaven we een heus concert. Met Wim Driessen, die toen naast ons woonde en veel beter trompet speelde, vormden we samen de ‘Blazende Buurmannen’, en later de ‘Blazing Neighbours’, waarvoor we natuurlijk extra oefenden. Vaak hebben we niet opgetreden, maar ik kan me vooral onze optredens herinneren met Kerstmis, samen met het orgel in de Willibrordkerk. Het spelen was daar zo lekker, omdat het geluid er zo makkelijk uitkwam en ook prachtig klonk in die kerkgewelven. Een paar keer oefende ik later nog met een studenten-jazzbandje, maar daar ben ik niet mee doorgedaan. Ik was gewoon nog niet goed genoeg om te kunnen improviseren.

DIPLOMA RECLAME-ASSISTENT – Met veel plezier werkte ik op de afdeling Publiciteit van Sikkens, waar ik veel leerde, zoals maquettes bouwen voor stands op beurzen, teksten schrijven, ontwerpen maken voor drukwerk, en ook interviews afnemen. We werkten in feite al voor AKZO, waar naast het merk Sikkens bijvoorbeeld ook Alpha, Cetabever en Flexa en onder vielen. Met het Daffe (automatic) van de zaak ging ik naar Flexa-dealers om hun verhaal op te tekenen voor een artikel in hun vakblad met de titel ‘Portret van een collega’. Van mijn chef Van der Plas had ik de tip gekregen de opleiding ‘Reclame-assistent’ te gaan volgen, en hij verwees me voor meer info naar een oudere collega. Die volgde de opleiding al, en bleek van oordeel dat het wel te moeilijk voor me zou zijn... Twee jaar later haalde ik toch het diploma (uitgereikt in ‘Die Port van Cleve’ in Amsterdam), maar de desbetreffende collega was toen nog niet zover...

KEES VAN KOOTEN – Op onze afdeling Publiciteit werkte in die tijd ook Kees van Kooten, als tekstschrijver. Toen al was bekend dat hij een vlotte pen had. Voor onze verloving in 1967 schreef hij een hilarische felicitatie, mede namens mijn andere collega’s, en die kregen we met een cadeau op de receptie bij Marianne thuis, in de Marienpoelstraat in Leiden. We hebben die tekst natuurlijk goed bewaard.

DONKERE KAMER OP BALKON – Al in de MULO-periode ontdekte ik dat fotograferen leuk was, toen natuurlijk nog geheel in zwart-wit. Regelmatig ging ik met de fiets op pad in Leiden om ‘artistieke’ opnamen te maken. Er werd een heel album mee gevuld. Tweedehands had ik zowel een camera als een vergrotingstoestel en andere donkere kamer-spullen gekocht. Met afgedankte houtplaten en dergelijke van Sik-

kens bouwde ik een donkere kamer op het achterbalkon bij mijn slaapkamer, inclusief elektrische voorzieningen, blijkbaar met toestemming van mijn ouders... Vele uren was ik daar actief. Soms maakte ik 's morgens een trouwfoto van familie of vrienden, die ik dan 's middags tijdens de receptie kon aanbieden. Dat was in die tijd vaak een grote verrassing. Eén keer verkocht ik een foto (van vele deurbellen bij een studentenhuis) voor plaatsing in De Tijd. Die had de journalist zien hangen op een tentoonstelling in De Waag in Leiden. Later won ik nog een keer een prijs met een 'tegenlichtfoto' in militaire dienst.

ATELIER ACHTER GARAGE – Mijn moeder had wel enige bedenkingen bij mijn 'verzamelwoede'; mijn slaapkamer stond aardig vol. Vooral nadat mijn oudste broer en kamergenoot Kees was getrouwd, en jongste broer Dick naar 'het kleine kamertje' verhuisde, kreeg ik beduidend meer ruimte. 'Allemaal stofnesten' was haar nuchtere conclusie. Mede daarom bouwde ik achter de garage een soort atelier, waar vooral grotere spullen onderdak kregen. Het was een simpel afdak, vooraan dichtgemaakt met hout, een deurtje en een raam, en het was er vrij vochtig. Daar stonden bijvoorbeeld ook de twee schildersezels uit de Smit-collectie (zie 'Veel gekregen') en ik heb er een paar keer iets geschilderd. Er was echter geen verlichting en verwarming, waardoor het toch vooral een bergplaats was.



Zie 'Achterop een auto' p. 5



Zie 'Water door de tent' p. 8

KNIJPKUNST – Bij Sikkens werd veel weggegooid, zoals houten panelen, en ook resten verf kon je gemakkelijk meekrijgen. Bij de uitgang moest je wel een briefje laten zien dat je toestemming had. Zo kwam ik op het idee 'kunst' te gaan maken door verf uit een plastic flacon te knijpen. Zo kon ik bijvoorbeeld flessen, stoelen, vissen en een typemachine 'tekenen', waarna ik de vlakken 'inkleurde' met een penseel. Ik heb er destijds heel wat gemaakt en met enige trots leende ik ze doorgaans uit aan familieleden. In 2014 vroeg ik van zus Clara, die in Wassenaar woont, een schilderstuk dat een typemachine voorstelde even terug om er een foto van te maken voor ons 'Collectie-

boek'. In de bus naar station Den Haag ben ik hem toen waarschijnlijk vergeten, want dicht bij Boxtel realiseerde ik me dat ik iets miste. Navraag heeft helaas niets opgeleverd. Gelukkig had ik thuis nog een andere 'typemachine' en kon daarmee het gemis in Wassenaar weer goed maken.

IN MIJN EENDJE – Voor mijn 18de verjaardag kreeg ik van mijn ouders 55 gulden voor de eerste 10 autorijlessen om mijn rijbewijs te kunnen halen. Zelf hoefde ik nog maar drie lessen extra te betalen en daarmee haalde ik gelukkig al mijn rijbewijs. Omdat ik een baan had, kon ik al snel een tweedehands *Deux Chevaux* (2CV) betalen, en reed ik trots rond in mijn 'eendje'. Niet al te lang in mijn eentje overigens, want heel wat ritten maakte ik samen met Marianne. De eerste gezamenlijke rit was in 1966 naar de beeldenexpositie in Park Sonsbeek in Arnhem. Ook toen we in 1969 trouwden gingen we natuurlijk met onze eigen 'eend'. Kort daarvoor had ik een nieuwe 2CV gekocht die we helemaal 'op' hebben gereden, tot nog een paar jaar in Boxtel. Daarna besloten we autovrij verder te gaan.

HANDTEKENING LE CORBUSIER – Voor Sikkens gingen we met collega's regelmatig op pad, vooral om op tentoonstellingen stands te bouwen en in te richten. Onze afdeling maakte de ontwerpen en verzorgde de belettering en 'aankleding'. Ook de versiering van het jaarlijkse 'Sikkensfeest' voor het personeel was onze taak. In het Stedelijk Museum in Amsterdam maakte ik in 1964 de uitreiking mee van de Sikkensprijs aan de Franse architect Le Corbusier. Op een bepaald moment zag ik mijn kans schoon zijn handtekening te vragen, en dat lukte ook. In 1972 hebben we diverse grote gebouwen van hem kunnen bewonderen in Chandigarh, India.

HEERLIJK ZEILEN – Al vroeg had ik een tweedehands houten kano, die ik helemaal opknapte. Van broer Kees kocht ik later voor weinig geld een oude leuke houten zeilboot die aan de sloop toe was, maar de mast, het zeil en dergelijke waren nog prima. Het was een verlengde Kleine BM. Die boot heb ik toen met een paar lagen polyester en speciaal doek helemaal bekleed en vervolgens fel oranje geverfd. Daar hebben we enkele jaren heerlijk mee gezeild, op de Kaag en de Brasem. Als ik het goed heb is hij, toen we naar Valkenburg aan de Rijn gingen verhuizen, nog voor een paar centen doorverkocht. In Valkenburg hadden we een kleine houten zeilboot (hij lag bij de familie Van der Weerd), waarmee we prima op de Rijn konden varen.

OKTOBERFEST IN MÜNCHEN – Nooit vergeet ik de rit in de directieauto van Sikkens naar Schiphol, met trillende deuren bij een snelheid van ongeveer 150 km. Het was voor mijn eerste vliegreis, naar München, voor de bouw van een stand. Op een avond bezochten we daar een 'Oktoberfest', waar ik zittend aan zo'n lange tafel 2 literpullen bier leeg dronk. Terug in ons hotel voelde ik me erg beroerd en moest flink overgeven; ik was voor het eerst dronken! We moesten 's morgens weer vroeg aan het werk. In de tram reden we toen langs een worst-tentje, en ik voelde me gelijk weer misselijk



Zie 'Trompet? Aangenomen!' p. 9



Zie 'Wielja's traden op' p. 8

worden; vreselijk... Ik nam me toen voor nooit meer dronken te worden en dat is tot nu toe aardig gelukt.

VROEG NAAR VEILING – Tijdens mijn werkperiode bij Sikkens werd ik opgeroepen voor 18 maanden dienstplicht. Nu zou ik zeer waarschijnlijk geweigerd hebben, maar met een flinke portie tegenzin volgde ik een korte opleiding tot chauffeur/fourageur in Tilburg. Daarna kwam ik in Haarlem te 'liggen' en bracht ik vaak met een 'drietonner' dekzeilen voor reparatie naar een bedrijfje in de Jordaan in Amsterdam. Dat was best een leuke job. In de Haarlemse kazerne heb ik destijds nog een muurschildering gemaakt van met autootjes spelende soldaten. In die Haarlemse periode werd mijn vader vrij lang ernstig ziek (moest geopereerd worden aan zijn longen en raakte er één kwijt). Ik kreeg toen 'nachtpermissie' zodat ik elke avond naar huis mocht om 's morgens vroeg even met de auto vol bloemen naar de veiling in Rijnsburg te kunnen gaan en daar alles op karren te laden met de nodige info. Zo ben ik redelijk makkelijk door mijn dienstitijd gekomen, en ik kon erna gewoon weer doorgaan met mijn zeer leerzame en leuke werk bij Sikkens.

NA DE TIENERJAREN

ZELF ONTSLAG GENOMEN – Na de 'reclameopleiding' (met o.a. druktechnieken, tekstschrijven, vormgeving, psychologie en marketing), ging ik de avond-HBS volgen in Leiden, die drie jaar duurde. In het laatste jaar was dat zoveel werk dat ik tijdelijk korter wilde gaan werken. Op mijn Sikkens-afdeling was daar geen bezwaar tegen, maar bij Personeelszaken bleek het formeel helaas ten ene male onmogelijk. Het was nog nooit eerder gebeurd... Daarom nam ik zelf maar ontslag, nadat ik wel eerst een aardig ander baantje had gevonden, voor drie dagen in de week. Maar dat is een ver-

haal apart. Ook speelde toen al mee dat ik niet mijn leven lang ‘in de verf’ wilde werken, hoewel het werk zelf me uitstekend beviel.

BAAN ZONDER VACATURE – Pratend over het zoeken van ander werk in deeltijd, knipte de moeder van Marianne een advertentie voor me uit: er werd een ‘Handige bliksem’ gezocht door een uitgeverij in Leiden: *Inter Documentation Company (IDC)*. Die advertentie was echter uit een oude krant, maar dit bedrijf intrigeerde me wel. Op de fiets of met de auto, dat weet ik niet meer, reed ik op een ochtend in 1968 zonder afspraak, naar het kantoor van die uitgeverij op de Rijnsburgerweg nr. 177. Ik belde aan en vertelde kort mijn verhaal. Ik mocht binnen komen en had gelijk een gesprek met directeur Han de Mink en liet ook wat ontwerpwerk zien. Al gauw bleek dat hij mij wel op kantoor wilde hebben, voor de publiciteit en het ontwerpen van de catalogi en dergelijke. Ze gaven geselecteerde schaarse wetenschappelijke boeken e.d. opnieuw uit op microfiches. Wat een mazzel, want dit was al de tweede keer dat ik een baan kreeg zonder dat er een vacature was, door zomaar ergens naar toe te stappen! Een van mijn nieuwe collega’s was Eva Gütlich, de partner van Maarten Biesheuvel. Zij is slaviste en deed de catalogisering van de Russische titels. Na een paar jaar stond er ‘*Assistant Director*’ op mijn visitekaartje. IDC is later door uitgeverij Brill overgenomen.

HUIS VAN SLOOP GERED – In 1969 zochten we in Leiden en omgeving naar een huis. We hadden beiden al de overtuiging dat je maar het beste iets kon kopen; je kunt er zelf een en ander aan veranderen en je betaalt voor de hypotheek in plaats van huur, zodat het langzaam je bezit wordt. In Valkenburg aan de Rijn stond een leuk huisje te koop met een zogenaamd ‘gebroken dak’ (Hoofdstraat 40). Er bleek al een bod te zijn uitgebracht door de burens, die het wilden slopen om zo hun tuin uit te breiden. Omdat wij wat meer boden om het huis te gaan renoveren, konden wij het kopen. Het werd het geboortehuis van onze dochters Barbara en Judith, ruim nadat



Zie ‘Atelier achter garage’ p. 11



Zie ‘Langzaam professioneler’ p. 9



Zie ‘Donkere kamer op balkon’ p. 10



Zie 'Vroeg naar veiling' p. 13



Zie 'In mijn eendje' p. 12

we het pand, met vooral de hulp van de vader van Marianne, een flinke opknapbeurt hadden gegeven. We trouwden op 22 december in Oegstgeest en pas na vijf maanden klussen konden we er gaan wonen. Formeel heet het dorp Valkenburg ZH. Dat vond ik nogal saai en deed daarom diverse pogingen er Valkenburg aan de Rijn van te maken, als een logisch onderscheid met Valkenburg aan de Geul.

ZWEEDSE KERSTBOOM – Het werd 'huisje-boompje-beestje' in Valkenburg aan de Rijn. Het beestje was vooral de poes 'Plankie' en naast een paar boompjes in de tuin kochten we af en toe een kerstboom met kluit. Voor de nodige variatie en om bomen te sparen maakte ik van een dikke 'wasstok' (die daar op de zolder hingen voor het drogen van de was) en bamboe-stokjes een 'Zweedse' tweedimensionale kerstboom. Door alle stokken met zilverslingers te omwikkelen zag hij er, samen met de verlichting, heel goed uit. En we spraken af hem voortaan om het jaar te gebruiken, en dat doen we tot nu toe. Overigens is de knotwilg die we in de tuin in Valkenburg hadden gekweekt meeverhuisd naar Boxtel en staat daar nog steeds in de voortuin. Er is enkele jaren geleden weliswaar een stuk van dood gegaan, maar hij doet het verder nog prima. Hij moet elke jaar geknot worden.

VERSTERKER MET LAMPEN – Via een advertentie ging ik rond 1970 ergens in Leiden een aanbieding bekijken van een zelfbouwversterker met lampen en er waren twee grote losse luidsprekers bij. De koop was snel gesloten want de prijs was heel redelijk. Ergens anders tikten we een tweedehands pick-up op de kop. Voor de luidsprekers timmerde ik twee ruime 'kisten' of boxen, die tevens als tafeltjes gebruikt konden worden. Mede door de bekleding aan de binnenkant met schuimrubber, bleek het geluid uitstekend. Vele jaren is de combinatie intensief gebruikt en verhuisde mee naar Boxtel. En nog steeds staan de twee 'tafelboxen' en de versterker in onze huiskamer en doen het prima. Ze worden alleen veel minder vaak gebruikt. We kochten tussendoor wel een keer een nieuwe tweedehands pick-up.

VALKENBURG BULLETIN – Het was een beetje een dooie boel in Valkenburg aan de Rijn, een dorp van ongeveer 2400 inwoners en wel drie protestantse kerken. Toen we

er wat meer kennissen en vrienden hadden, zoals Jan en Kathleen van der Weerd, Anneke en Klaas van den Broek en Piet Geerlings, besloten we een lokaal huis-aan-huis A4-blaadje uit te gaan geven: het 'Valkenburg Bulletin'. Wij waren het redactieadres en ik deed de vormgeving. Als mijn archief compleet is zijn er 8 nummers van verschenen tussen september 1971 en september 1972. We publiceerden over lokale politieke punten, de apartheidstrijd in Zuid-Afrika en bijv. de actie 'Dekens voor Angola'. Dat alles werd niet door iedereen in dank afgenomen. We kregen opmerkingen, bedreigingen en half dronken jongens gooiden op een Kermis-avond een keer een baksteen door het glas-lood-raampje van onze voordeur. Na die 8 bulletins hebben we een politieke samenwerkingspartij van de Politieke Partij Radicale (PPR) en de Partij van de Arbeid opgericht, waarmee we al snel een zetel in de Gemeenteraad veroverden.

AUTO OF TENT – Ook onze klassieke kampeertent voor ruim 2 personen was tweedehands. Daar hebben we heel wat mee gekampeerd in binnen- en buitenland. Toen de twee dochters en pleegzoon Gideon mee op reis gingen kochten we er een klein tentje bij voor twee personen. Dat ging prima. Voordat we kinderen hadden sliepen Marianne en ik af en toe in de 2CV. Ook al voordat we getrouwd waren. En niet altijd op een camping. Zo overnachtten we een keer naast een landweggetje in Hongarije en ook een keer in het *Bois de Boulogne* in Parijs (omdat de camping vol was). De volgende morgen bleek de accu leeg. We deden de klep vooraan open, en toen scheen de zon precies op de accu. Na enig opwarmen konden we gelukkig weer starten...

GROTE REIS DOOR AZIË – In oktober 1972 stapten we met een grote metalen koffer-met-wieltjes in Leiden op de trein voor een reis van 6 maanden richting India. We wilden graag eens naar een ontwikkelingsland, want Marianne was actief in de Leidse Wereldwinkel en samen voor de Stichting 2% (2% van je inkomen voor ontwikkelingsprojecten). We moesten hiervoor allebei onze banen opzeggen om formele redenen, maar ik ging onderweg wel klanten van IDC bezoeken in universiteitssteden, op provisiebasis. We reisden over land via o.a. Turkije, Iran, Koeweit, Afghanistan en Pakistan en waren ruim 4 maanden in India, Bangladesh en Nepal. Met IDC kwamen we daarna overeen meer klanten in Zuid- en Oost-Azië te gaan bezoeken als zij de vliegtickets zouden betalen. Zo reisden we nog 4 maanden verder, naar Birma, Thailand, Maleisië, Singapore, Indonesië, Hong Kong, Taiwan, de Filipijnen, Zuid-Korea en Japan. Vanuit Japan voeren we per schip naar *Nachodka* in Rusland, en 9 dagen later kwamen we aan op station Leiden, via de Trans-Siberische spoorlijn. In totaal zijn we toen in 20 landen geweest. We hielden beiden een dagboek bij. En we schreven (nog letterlijk) 5 reisbrieven, die door vrienden in Nederland per post verder verspreid werden.

KORT GEHOUDEN – In Oegstgeest ging ik altijd naar kapper Van der Linden in de Deutzstraat, ook nog toen ik later in Valkenburg aan de Rijn woonde. Maar onderweg op onze lange reis door Azië werd ik door Marianne regelmatig kort gehouden. Dat

beviel haar en ook mij prima. Dus toen we terug waren in Nederland is dat zo doorgegaan. En tot op de dag van vandaag kan ik op praktisch elk gewenst moment van de dag even naar de kapper. Doorgaans is dat rond 23.30 uur op een donderdagsavond, na het sporten (badminton) en vóór het douchen. Mijn baard, vooral in de periode van De Kleine Aarde, kon ik zelf wel bijhouden. Af en toe knip ik overigens ook wel eens een stukje (een paar centimeter rondom) af bij Marianne, vooral de laatste jaren.



Zie 'Zweedse kerstboom' p. 15



Zie 'Knijpkunst' p. 11



Zie 'Valkenburgs bulletin' p. 15

ONGEVRAAGD BESPOTEN – In 1972 kwam het rapport ‘Grenzen aan de groei’ van de Club van Rome uit, dat ik en onze vrienden met grote belangstelling lazen. Kort voor ons vertrek naar India werd De Kleine Aarde opgericht, als logisch ‘antwoord’ op het genoemde rapport, en we werden direct donateur. We kregen de eerste drie nummers van het kwartaal tijdschrift in de bus. Wat een interessante info! Toen we in juli 1973 thuis kwamen lagen er nog drie nummers op ons te wachten. We begonnen bijvoorbeeld met komposteren in de tuin, voorzetramen, muren werden geïsoleerd en ik begon een volkstuin in het buitengebied van Valkenburg aan de Rijn. Natuurlijk zonder kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Maar dat was blijkbaar niet bekend bij een buurman-tuinier. Toen ik een keer op de tuin kwam zag ik direct dat er op mijn tuin gespoten was. ‘Ik heb gelijk ook jouw tuin maar gedaan’ kreeg ik toen te horen...

MÍNDER VLEES MEVROUW! – Al voordat we op reis gingen hadden we met vrienden af en toe vegetarisch gegeten. Tijdens de reis werd het steeds meer, ook om ziektes te voorkomen. Maar in India werd het dagelijks kost, mede omdat het altijd erg lekker was. En in stations waren er aparte vegetarische restaurants. Terug in Nederland lazen we in de Volkskrant over een FAO-conferentie waar prof. René Dumont de vleeseters als kannibalen bestempelde, omdat voor elke kilo vlees zoveel granen



Zie 'Baan zonder vacature' p. 14



Zie 'Huis van sloop gered' p. 14

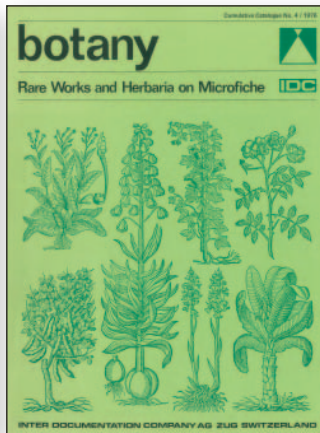
en ander veevoer nodig is (de verhouding was toen gemiddeld 1 op 7 kg). In die tijd propageerde het Productschap voor Vee en Vlees hier juist nog meer vleesgebruik met de slogan 'Vlees mevrouw, u weet wel waarom'. Die twee feiten daagden ons uit om in 1974 een postercampagne te starten met als kop 'Minder vlees mevrouw! – u weet hopelijk al waarom'. De poster mocht bij mijn uitgeverij gedrukt worden, en er volgden vele herdrukken, die tegen kostprijs vlot van de hand gingen. In 1976 werd een artikel van mij over het vleesvraagstuk gepubliceerd in het blad van De Kleine Aarde. De minder-vlees-actie heeft er mede toe geleid dat ik later op De Kleine Aarde ging werken. Daar werden de posters ook nog lange tijd verkocht en in Leiden bijgedrukt. Zelf werden we min of meer vegetariër, maar we eten nog wel af en toe een beetje vis.

HISTORIE OP ZONDAGMORGEN – In Valkenburg aan de Rijn werd er weinig met de rijke historie gedaan, zoals het Romeinse castellum dat er is geweest en de zeer oude paardenmarkt. Alleen aannemer Oosterlee en bakker Van Meurs kenden veel verhalen. Met Oosterlee maakte ik afspraken op de vroege zondagmorgen, om bandopnamen te maken van al zijn kennis. De collectie cassettebandjes heb ik een paar jaar geleden overgedragen aan de huidige Vereniging Oud Valkenburg, samen met de restvoorraad van de 'Bibliografie van Valkenburg aan de Rijn'. Die hadden we met een werkgroep samengesteld, en na onze verhuizing had ik er in Boxtel een boekje van laten drukken. Eerder (in 1974) had ik het boekje 'Valkenburg aan de Rijn in oude ansichten' samengesteld. Daar zijn nog twee herdrukken van gemaakt, dus heeft 'lekker gelopen'. Marianne was overigens actief bij de oprichting betrokken van de eerste oudheidkundige vereniging van Valkenburg. Onlangs zag ik dat het door mij destijds ontworpen logo voor de vereniging nog steeds wordt gebruikt.

GEEN BLIJDE RIJDER MEER – Aanvankelijk was ik een blijde rijder met onze 2CV. Daar kwam rond 1974 verandering in door een kop-staart-botsing op de grote rotonde bij Utrecht. Ik zat ongetwijfeld te dicht op mijn voorganger toen het verkeer plotse-

ling sterk afremde. En ik reed dus pardoos tegen de auto voor me. Grote schrik en een flinke deuk in het rooster en de voorklep van onze eend. Het viel dus eigenlijk wel mee, maar toen realiseerde ik me pas goed hoe gevaarlijk auto rijden is en dat een ongeluk in een mum van tijd een feit is. Daar komt nog bij dat ik ook een keer half in slaap was gevallen op een rit in militaire dienst. Ook dat vergeet ik nooit meer. Een stuk voor de tunnel van IJmuiden schrok ik wakker omdat ik half in de berm reed. Ik kon toen gelukkig nog op tijd bijsturen en er waren geen andere auto's in de buurt. Al met al hebben die ervaringen het besluit later, om geen nieuwe auto meer te kopen om milieuredenen, veel gemakkelijker gemaakt. En sinds die tijd zit ik veel liever in trein of bus dan in een auto.

EVEN NAAR COLLEGE – Na het behalen van mijn HBS-diploma ging ik in Leiden sociologie studeren, naast mijn werk bij IDC. Ik bleef dus part time werken. Intussen was ons kantoor verhuisd naar de Uiterstegracht in Leiden, waar de drukkerij en de hele productie en voorraad microfiches al eerder gevestigd was. Gelukkig kreeg ik toestemming voor deze combinatie, zodat ik altijd even meldde als ik college ging lopen. Maar de studie sociologie bleek voor mij (veel te) veel te gaan over statistiek (met wiskunde) en enquêteren, terwijl ik vooral belangstelling had voor de psychologie van groepen. Het bijvak sociaal-psychologie vond ik wel reuze interessant. Halverwege het tweede jaar stopte ik met sociologie en switchte naar filosofie (westers en niet-westers). Daar kreeg ik onder anderen boeiende colleges van prof. Kwee Swan Liat, die over Ernst Schumacher (van het boek ‘Hou het klein’) publiceerde in De Kleine Aarde, en van prof. Van Peursen. Van de laatste vergeet ik nooit meer zijn colleges over de filosoof Martin Buber en zijn theorie *‘Ich werde am Du’*. Daarmee maakte hij duidelijk dat we als mens letterlijk en figuurlijk van anderen afhankelijk zijn en met individualisme niet ver komen, vergelijkbaar met het begrip *Ubuntu* in Zuidelijk Afrika; samen kom je verder! Toen mijn directeur er na bijna 4 jaar achter kwam dat



19 Zie 'Stichting 2%' p. 20

Zie 'Baan zonder vacature' p. 14

Zie 'Minder vlees mevrouw!' p. 17

ik 'alleen nog maar' colleges liep en geen tentamens meer deed, en het bovendien nogal druk was op het werk, werd ik vriendelijk doch dringend verzocht full time te gaan werken.



Zie 'Historie op zondagmorgen' p. 18



Zie 'Geen blijde rijder meer' p. 18

STICHTING 2% - In die jaren gingen we nog naar de kerk, maar naar de oecumenische diensten van de studenten-ecclesia in de Hooglandse Kerk in Leiden. Daar was een grote betrokkenheid bij de diverse mondiale vraagstukken. We leerden er o.a. Piet Terhal kennen en met enkele anderen is toen de Stichting 2% opgericht; we stelden voor 2% van je inkomen aan ontwikkelingswerk te geven. Dat percentage was gebaseerd op analyses en voorstellen van prof. Jan Tinbergen. Onze overheid kwam niet verder dan 0,7% van de nationale begroting. Het gedoneerde geld ging naar de internationale vakbondsfederatie CLASC in Zuid-Amerika, waar met name Emilio Maspero streed voor rechtvaardige inkomens en de rechten van de arbeiders. We organiseerden diverse bijeenkomsten en Emilio Maspero is toen ook een keer naar Leiden gekomen. In die tijd was Marianne actief in de Leidse Wereldwinkel, waar toen niet de verkoop centraal stond maar er werden vooral acties gevoerd. Na een aantal jaren is de Stichting 2% gestopt maar met hetzelfde principe ging de Stichting X-Y verder en die organisatie bestaat nu nog steeds. Men steunt met de bijdragen van de donateurs vele kleinschalige initiatieven wereldwijd.

ARS AEMULA NATURAE – In het vooral door Jan Wolkers bekende kunstcentrum *Ars Aemula Naturae* in Leiden werden allerlei cursussen gegeven. Ik volgde daar een jaar de cursus etsen bij de kunstenaar Fer Hakkaart. Bij een vriendin van ons, Kathleen van der Weert, leerde ik de basisprincipes van het potten draaien en bakken. Ik heb toen een aardige collectie gemaakt. Later in Boxtel leerde ik via een jaarcursus het kalligrafieren van de kunstenaar Ton Verstraten. Van die opleidingen kom je in ons huis, en ook wel elders, de producten af en toe tegen. Door zelf met die verschil-

lende technieken te leren werken, neemt je waardering voor het werk van anderen beduidend toe.

JE NEEMT ER WAT VAN MEE – Terug van onze reis door Azië zijn Marianne en ik colleges gaan volgen van Instituut Kern over kunst uit India en Pakistan, gegeven in het Museum van Volkenkunde in Leiden. In dat verband leerden we ook Hanneke van de Muizenberg kennen, de partner van Maarten 't Hart. Zij was afgestudeerd Indoloog en had ook door India gereisd. En we bleken allebei aardig veel en zeer diverse souvenirs meegenomen te hebben. Samen ook met haar collega Dirk Kolff organiseerden we toen een tentoonstelling van enkele maanden, waarvoor we de ruimte kregen in het Museum van Volkenkunde, in combinatie met een lezing + lichtbeelden. De titel van die tentoonstelling luidde: 'Reizen door India, je neemt er wat van mee!'.

DE BOXTELSE JAREN

NOG BETERE BAAN – Het werk bij IDC (van 1968 tot 1978) was interessant en zinvol, al stukken beter dan de promotie van verf, hoe nuttig en fraai dat ook kan zijn. Maar naast mijn werk was ik actief in enkele groepen die zich met milieu en mondiale ontwikkeling bezig hielden. Zo groeide de wens in die sfeer ook werk te vinden, dus een nog betere baan. Eind 1977 las ik een advertentie in de Volkskrant: bij De Kleine Aarde werd een hoofdredacteur/uitgever gezocht! Daar solliciteerde ik op, en werd direct aangenomen, met een fraaie werkplek in de verbouwde Van Cooth-hoeve in het vooruitzicht. Boxtel bleek te ver weg om te gaan pendelen, dus we verkochten ons huis in Valkenburg aan de Rijn, en in Boxtel vonden we een mooie stek aan het Apollopod, met flinke tuin aan een fietspad. Op de avond dat we een afscheidsfeestje hadden gehouden voor onze vrienden en kennissen in Valkenburg luisterden we naar het nieuws van 's nachts 12 uur: in Boxtel was de Van Cooth-hoeve door brand ver-



21 Zie 'Veel met de fietskar' p. 24



Zie 'Boerenmarkt via India' p. 23

woest... De zomereditie van het kwartaaltijdschrift De Kleine Aarde werd mijn eerste nummer (nr. 25).

SIETZ EN ANKE LEEFLANG – De vacature bij De Kleine Aarde was ontstaan doordat de oprichters – Sietz en Anke Leeftang – half 1977 na ruzie waren vertrokken. Er waren grote verschillen van mening geweest en de medewerkers eisten meer inspraak. Sietz was de hoofdredacteur geweest van het kwartaalblad De Kleine Aarde en er waren plannen voor het uitgeven van meer boeken en brochures. Dat werden dus mijn taken. Omdat ik nieuw was, en buiten de onderlinge ruzie stond, werd mij gevraagd twee keer met Sietz te onderhandelen op neutraal terrein in een café in Bostel. Dat ging over spullen die nog verdeeld moesten worden en dat verliep redelijk goed. Toch voelde ik ook argwaan en onze relatie is later niet echt soepel geworden, hoewel ik grote waardering had voor hun pionierswerk. Wel ben ik toen abonnee/donateur geworden van hun nieuwe blad en project ‘De Twaalf Ambachten’, waar ze elders in Bostel mee van start gingen, en dat ben ik tot op dag van vandaag gebleven.

NIET MEER VLIEGEN – Voor mijn werk bij de uitgeverij in Leiden heb ik destijds vrij veel gevlogen, met name naar Schotland, Italië, de VS (twee keer), Frankrijk, Israël en Hongarije. Tijdens een van de colleges over Indiase kunst in Leiden werd gevraagd wie er voor reisbureau RQ een reis kon/wilde leiden naar India en Thailand. Gezien mijn nog vrij recente ervaring werd ik uitverkoren. Dus weer een flinke vliegreis. Een jaar later heb ik een trektocht door de Himalaya begeleid, en in 1978 kwam de vraag of ik ook de eerste reis van RQ naar China wilde leiden. Toen werkte ik net bij De Kleine Aarde. Nadat Marianne OK zei, nam ik ook die uitdaging graag aan. Maar terug in Nederland ben ik gaan uitzoeken welke impact het vliegverkeer toen had op het milieu. Dat bleek vrij fors. In het tijdschrift van De Kleine Aarde publiceerde ik toen wellicht het eerste artikel in Nederland over de schade van vliegtuigen, met de titel ‘Het vuilste openbaar vervoer’. En zelf besloot ik niet meer voor mijn plezier te gaan vliegen. Een paar jaar geleden werd bekend dat de klimaatschade van vliegen zelfs nog een factor 3 tot 5 groter is dan gedacht. Dat komt door de grote uitstoot van een combinatie van waterdamp en CO2 op grote hoogte.

OPAL-BOOM IN VOORTUIN – Op mijn verjaardag in het eerste jaar dat ik op De Kleine Aarde werkte – 1978 – kreeg ik van collega’s drie kleine fruitboompjes: appel, peer en pruim. Het pruimenboompje zette ik in de voortuin, de andere in de achtertuin. Al na een paar jaar plukten we er de vruchten van: vooral de Opal-pruimen. Die boom is nu erg groot en biedt heerlijke schaduw, maar het belangrijkste is dat we al vele jaren veel jam kunnen maken, met Marmello (daarmee slechts 1 minuut doorkoken en de jam kan in de potten). In 2014 hadden we een gigantische oogst voor meer dan 130 potten, maar in 2015 slechts een paar. 2016 was weer prima met ruim 70 potten. Dagelijks gaat bij mij een portie van die jam in de muesli.



Zie 'Hongarije en Nepal' p. 26



Zie 'Nog betere baan' p. 21



Zie 'Boot naar Kenia' p. 25

BOERENMARKT VIA INDIA – Door een internationale organisatie werd De Kleine Aarde in 1983 uitgenodigd voor een grote conferentie in India over plattelandsontwikkeling. Men wilde daar graag een presentatie over de filosofie en het werk van DKA en we kregen tentoonstellingsruimte aangeboden. Ook de verblijfkosten werden vergoed. Alleen de reiskosten moesten we zelf betalen. DKA had er geen budget voor. Na veel wikken en wegen zou ik er naar toe gaan, samen met Peter Stevens van graanpletterij De Halm uit Heeswijk-Dinther. Marianne heeft toen een heuse crowdfunding-actie op touw gezet, waarmee het benodigde geld voor ons tweeën op tafel kwam. Dus wij erheen met koffers vol tentoonstellingsmateriaal. Het interessante is dat er ook iemand uit België was: Jef Geldof, namens de organisatie Plattelandsontwikkeling. Zijn presentatie ging over de boerenmarkten in Vlaanderen met directe verkoop door kleine boeren, maar niet biologisch. Dat inspireerde mij om in Nederland met biologische boerenmarkten te gaan beginnen; eerst in Boxtel en al spoedig volgde Amsterdam, op de Noordermarkt. Daarna ging het als een lopend vuurtje verder, en nu zijn er in vele steden biologische boerenmarkten te vinden.

CONCURRENTIEVERVALSING - In 1984 stuurden we met 23 organisaties een brief aan minister Braks over de oneerlijke concurrentie van de 'gangbare landbouw' tegenover de biologische landbouw, vanwege de afwenteling van aanzienlijke schadekosten op de samenleving. Na ministerieel overleg kwam daar wel het 'Platform biologische landbouw' uit voort, maar we mochten niet meer over die concurrentievervalsing praten. In 1989 bevestigde 'Het Berenschot-rapport' dat biologische producten het qua prijs op de markt ruim zouden winnen als de 'gangbare landbouw' de gemaakte schadekosten zouden moeten doorberekenen. Tot nu toe gebeurt dat echter nog steeds niet, maar de beweging voor *True Cost* is groeiende. Het biologische bedrijf Eosta communiceert het nu internationaal bij haar producten in de winkel. Zie www.natureandmore.com

OMVER GEREDEN – Eerder beschreef ik al twee aanvaringen met een auto. In Boxtel gebeurde het voor de derde keer. Ik was op de terugweg van mijn volkstuin naar huis. Een auto komt achter me aanrijden en ik word bij het inhalen geraakt door de buitenspiegel. Daardoor werd mijn stuur met een ruk naar rechts geduwd en daar lag ik met fiets en al in de berm. Dat was een geluk bij het ongeluk, want daardoor kwam ik nog redelijk zacht terecht. Ik had daardoor geen ernstig letsel maar wel enige schade aan mijn fiets, die vergoed werd.

MET DE FIETS GEVALLEN – Zonder dat er een auto aan te pas kwam ben ik in Boxtel nog twee keer met de fiets gevallen. Een keer door ijzel, waardoor ik vlakbij De Kleine Aarde in één klap onderuit ging; spiegelglad was het. De andere keer reed ik in haast tegen een betonnen richel ('varkensrug'), en kwam met mijn kaak op de grond terecht. Ik moest toen voor een vergadering naar Den Haag en stapte toch maar in de trein. Bij Breda kon ik mijn kaak echter bijna niet meer bewegen en het was nogal pijnlijk. Daarom ben ik daar uitgestapt en naar het plaatselijke ziekenhuis gegaan. Dat bleek niet onverstandig. Na behandeling maar naar huis gegaan.

VEEL MET DE FIETSKAR – Rond 1980 kochten we een van de eerste 'moderne' fietskarren van 't Free Wiel uit Eindhoven. Nadat we geen auto meer hadden is die kar voor alles en nog wat gebruikt: met dahliaknollen naar en van de volkstuin, vakantiespullen, een leren fauteuil ophalen uit Oisterwijk en restafval wegbrengen naar de vuilnisbelt in Schijndel. Maar ook onze dochters Barbara en Judith zaten er lekker in. Een keer ging het echter helemaal fout. Toen reed ik ermee tegen een soort stoeprand waardoor hij kantelde en Judith eruit viel en een lichte hersenschudding had. Stom van mij natuurlijk. Daar had ik het moeilijk mee. Gelukkig hebben de nieuwe karren veiligheidsgordels. Mede door de promotie van De Kleine Aarde van allerlei fietskarren, die op een circuit veilig uitgetoet konden worden, is de populariteit ervan sterk gestegen. In een tijdschrift van rond 2005 werd de fietskar zelfs uitgeroepen tot het 'icoon van modern ouderschap'.

MUSEUM WEGGEWORPEN – Tijdens een vakantie ontstond het idee van een Wegwerpmuseum op De Kleine Aarde. Op mijn voorstel daartoe werd door collega's direct positief gereageerd. De stelling erbij was dat al die wegwerpspullen eigenlijk al lang in een museum thuis hoorden. Zo werd ik alsnog (part time) conservator; dat was een van mijn dromen geweest. Via oproepen en zoektochten lukte het een prachtige collectie bijeen te brengen, met name uit de medische sector en de kledingbranche maar vooral ook uit het dagelijkse leven, zoals wegwerptandenborstels, fototoestellen, aanstekers, flessen en bekertjes in alle maten en soorten. Zo kwamen er ook historische spullen binnen, zoals papieren jurken uit de jaren '60 en de eerste bierblikjes. Met o.a. vitrines en een paspop werd de hele collectie uitgesteld in de grote hal van de Van Cooth-hoeve. Op 12 juni 1990 werd het Wegwerpmuseum officieel geopend door milieuminister Hans Alders en alle bezoekers aan De Kleine Aarde hadden er weer

een attractie bij. Na veertien jaar waren er nieuwe plannen voor de hal en werd de collectie netjes opgeborgen op de zolder. Bij het opruimen van die zolder in 2011 is de hele collectie wegwerpspullen helaas alsnog weggeworpen...

LMO OPGEBLAZEN – Vanaf begin jaren '80 werd De Kleine Aarde lid van het Landelijk Milieu Overleg (LMO), gevestigd in Utrecht en gecoördineerd door Marie Kranendonk. Ongeveer eens per maand ging ik als vertegenwoordiger samen met een bestuurslid van De Kleine Aarde naar de vergaderingen. Daar werd over afstemming en strategische samenwerking gesproken en ook gingen we mee in delegaties voor overleg met ministeries. Er kwamen ook enkele werkgroepen en ik deed mee in de groep 'Milieu en Economie'. Daarin werd bijvoorbeeld toen al met prof. Andries Nentjes (Groningen) een plan gemaakt voor een belastingverschuiving van arbeid naar energie en grondstoffen. Helaas is dat logische idee nog steeds niet goed opgepakt. Tot mijn grote verbazing en ontsteltenis werd in 1996 het LMO 'opgeblazen' door de grote organisaties als Natuur & Milieu, Natuurmonumenten en het Wereldnatuurfonds. Weg samenwerking! Pas veel later, vooral rond klimaatverandering, was er weer sprake van brede krachtenbundeling. Het LMO-archief is ondergebracht bij het Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam.



Zie 'Veel met de fietskar' p. 24



Zie 'Boot naar Kenia' p. 25

BOOT NAAR KENIA – In 1992 (het drukke jaar van de belangrijke VN-conferentie in Rio de Janeiro) vroeg ik tijdig bij De Kleine Aarde voor 1993 een sabbatjaar aan en werkte aan een goede overdracht van taken. Vanwege de forse nadelige kanten aan het vliegen, wilde ik per boot naar Kenia, want daar zou in het voorjaar het project 'The Small Earth Kenya' worden geopend, waarvoor ik was uitgenodigd door directeur John Njoroge. De heenreis lukte prima: met het containerschip 'African Sun' vertrok ik (met de Brompton-vouwfiets van Marianne) vanuit de haven van Marseille. Via het Suezkanaal en de havens van Djibouti en Dar es Salam kwam ik in Mombassa

aan. Dat was drie weken varen en veel lezen (de stapel boeken ging met dezelfde boot mee terug naar Nederland). Ik bleef ruim een maand in Kenia, dus maakte nog veel meer mee dan de opening van *'The Small Earth'*, maar voor de terugweg kon ik helaas geen schip vinden. Toen naar Caïro gevlogen. Bijna twee weken in Egypte gebleven (ook een verhaal op zich) en vervolgens weer gevaren vanaf Alexandrië, via Griekenland en door het Kanaal van Corinthe naar Venetië. En daar stond drie maanden later Marianne op de kade, samen met dochter Judith en mijn zussen Gerda en Riet. Van die reis heb ik ook een dagboek bijgehouden.

HONGARIJE EN NEPAL - Belangrijk om ook te vermelden is dat er na De Kleine Aarde in Kenia ook een *'The Small Earth Nepal'* is opgericht. Dat is gebeurd door Dhiraj Pradhananga, die een jaarcursus Milieumanagement volgde aan de Universiteit in Maastricht. Met zijn jaargenoten kwam hij op excursie naar De Kleine Aarde. Met Dhiraj en zijn zeer actieve groep heb ik nog af en toe contact. Zie: www.smallearth.org.np. In Hongarije hadden we contact met mensen van het ecodorp Gömöröszölös, in het Noorden gelegen aan de grens met Slowakije. In feite was dat een De Kleine Aarde-project in de praktijk. De grote trekker van dat project was de ecoloog Iván Gyulai, die ook actief was in de landelijke politiek. Door de vele duurzame activiteiten had men de leegloop uit het dorp tot staan gebracht en werden juist jongeren aangetrokken. Men deed dat o.a. met biologische landbouw en voedselvoorziening, renovatie van de fraaie huizen voor eco-toerisme, houtbewerking, excursies, duurzame energie en het verwerken en maken van diverse wolproducten. In 1998 hebben Marianne en ik daar een deel van onze zomervakantie doorgebracht.

COLUMNS EN DERGELIJKE – Tussen 1995 en 2000 deed ik (privé maar vanuit De Kleine Aarde) mee aan het 'Brabants Dagblad Forum', een groep van 7 mensen uit Brabant die om beurten een wekelijkse column schreven voor de weekendkrant. Onder hen waren bijvoorbeeld Ton Baeten (abt van de Norbertijnen in Heeswijk), Jan Boelhauer (docent psychologie) en Margriet van Boven (directeur van het Brabants Museum). Twee keer heb ik een aantal van mijn columns gebundeld met de titel 'Jan-boel'. In de lokale weekkrant het 'Brabants Centrum' heb ik me via ingezonden 'brieven' regelmatig kritisch uitgelaten over met name het beleid in Boxtel. Verder heb ik vooral veel artikelen geschreven in het kwartaalblad De Kleine Aarde, maar ook voor diverse andere bladen en sites (bijvoorbeeld www.husserl.nl). Daarnaast schreef ik enkele boeken en brochures. Ik heb een begin gemaakt van een bibliografie van dat alles en op mijn passieve site gezet: www.janjuffermans.nl. Vooral door mijn overstap naar De Kleine Aarde in 1978 ben ik veel meer schrijver dan ontwerper geworden.

DE ECOLOGISCHE VOETAFDRUK – In 1996 ging ik per trein naar een congres over duurzame gemeenten in Lissabon, De dag voor het vertrek had ik in de Amerikaanse boekhandel in Amsterdam het bestelde boek *'Our Ecological Footprint'* van Mathis Wackernagel en William Rees opgehaald. Een groot deel ervan las ik in de trein en

bij aankomst vertelde ik aan o.a. Donald van den Akker dat ik absoluut iets met die Voetafdruk wilde gaan doen. Het model paste geheel bij De Kleine Aarde. We hebben er inderdaad veel educatief en politiek werk mee gedaan. In 2006 bracht ik er een boek over uit en in 2012 mijn eerste e-boek. Toen ik Donald onlangs weer ontmoette op een energiecongres van GroenLinks herinnerde hij me aan die uitspraak over de Voetafdruk en liet me vervolgens op zijn iPhone zien dat uitgerekend op 22 mei 2016 (mijn verjaardag) bij het spel '1 tegen 100' op de tv een 'makkelijke vraag' werd gesteld over de Ecologische Voetafdruk. En tot zijn, en vervolgens ook mijn verrassing bleken velen van de 100 het model al te kennen! Achteraf nog een leuk verjaarspresentje...

NA HET JAAR 2000

Dus niet zó lang geleden...

EÉN CONTAINER PER JAAR – Langzaam maar zeker lukte het ons de hoeveelheid afval sterk te verminderen. Het werd makkelijker naar mate we meer afval gescheiden konden inleveren, tot wijnkurken toe. Een aantal jaren konden we zelfs uitschrijven bij de gemeente Boxtel voor de reinigingsheffing. Dat scheelde een paar honderd gulden. Alleen het restafval moest ik toen eens per jaar zelf met de fietskar naar de imposante 'Vlagheide' brengen, de vuilstort. Eén keer hebben Marianne en haar moeder het met de auto gedaan. Toen de containers kwamen werd uitschrijven onmogelijk gemaakt en betaalden we een paar honderd euro voor aanvankelijk maar drie of vier containers per jaar. Nu is er een vast en een variabel tarief per container en worden papier, organisch, plastic en restafval apart opgehaald. Vorig jaar hadden we nog maar één kleine container met restafval. En ook in 2016 is het weer gelukt. En nu rij ik ongeveer eens per jaar met de fietskar naar de Milieustraat voor het inleveren van de gescheiden grondstoffen, die nog niet aan huis gescheiden opgehaald worden. De circulaire economie komt langzaam dichterbij.



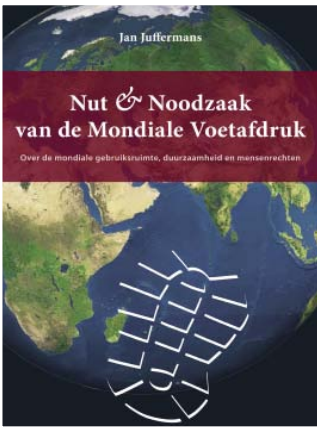
MET DE ZEPPELIN – In 1994 fietsten Marianne en ik met onze Brompton-vouwfietsen rond de Bodensee in Zuid-Duitsland. Zo kwamen we ook in Friedrichshafen waar de Zeppelinfabriek is gevestigd. We kregen er een rondleiding, want men was bezig een moderne Zeppelin te bouwen. In 2001 kon je een rondvlucht maken met dat nieuwe luchtschip. We bestelden twee tickets maar door dichte mist werd onze vlucht helaas geannuleerd. De volgende dag was het opgeklaard en was er bij één vlucht nog één zitplaats voor ons over. We tosten en Marianne won... Een jaar later heb ik alsnog een prachtige vlucht kunnen maken boven en rond Stuttgart. (Een detail: opvallend waren de vele groene daken met sedumplantjes, want dat bleek daar al verplicht.) Met ons enthousiasme over die prachtige manier van vliegen boekten we op 30 augustus 2008 een eigen vlucht met die Zeppelin vanaf nota bene vliegveld Valkenburg aan de Rijn! Onze dochters en hun partners Michael en Luuk gingen mee, mijn zus Riet met haar man Loek, zoon Ludo en nog twee kennissen, en bovendien Rix Kijne van de Werkgroep Voetafdruk Nederland die ervoor uit Deventer overkwam. Bij prachtig weer genoten we vooral van het heldere zicht op de duinen en drukke stranden tussen Katwijk en Scheveningen.

RONDJE BEIJING – Marianne en ik namen beiden een sabbatverlof in 2004; zij voor 3 maanden en ik weer een jaar. Het was ons in 1972/73 niet gelukt om China binnen te komen, dus we vonden dat we dat nog tegoed hadden. En we wilden ‘natuurlijk’ weer over land reizen en onze vouwfietsen meenemen. En Marianne wilde graag een keer met de Chinezen over het Tien an Men-plein fietsen. Vanuit Boxtel reisden we met de trein naar Krakau in Polen. Vervolgens naar Oekraïne, Rusland, Kazachstan, Oezbekistan, Kirgizië en toen naar China. Af en toe reden we ook stukken met bussen, zoals door de Gobi-woestijn. Zo reisden we door west- en midden-China via de oude hoofdstad Xian naar Beijing. De terugweg was via Mongolië naar Rusland en met de Trans-Siberische Spoorlijn naar Moskou. We maakten daar nog een omweg naar Tver en Pestovo, waar ik via de organisatie Milieukontakt Oost-Europa een week werk had afgesproken rond ‘Lokale Agenda 21’. Een delegatie van Russen uit vier LA21-gemeenten bracht eerder een bezoek aan De Kleine Aarde en in Tver wilde men graag ook een soort De Kleine Aarde opzetten in het lokale Herbarium-park. Na deze bezoeken reisden we via een kort verblijf in Sint-Petersburg weer terug naar Boxtel. Tijdens deze 3 maandentrip hebben we 4 reisverslagen gemaakt met de titel ‘Rondje Beijing’, die we per email hebben verzonden.

IN DE PRIJZEN GEVALLEN – Op De Kleine Aarde kwam ik in 1978 binnen als hoofdredacteur/uitgever, maar door alle informatie die bij me langs kwam, en natuurlijk ook door alle contacten met collega’s en bij vergaderingen en congressen extern raakte ik inhoudelijk aardig thuis in de thema’s energie, voedsel, bouwen en mondiale ecologie. Zo kon ik langzaam een woordje meepraten. Gelukkig werd dat gewaardeerd, ook lokaal, maar ik was toch stomverbaasd dat ik in 2005 de eerste Duurzaamheidsprijs van de Gemeente Boxtel in ontvangst mocht nemen. Zo mogelijk

nog overrompelender was de ‘ontvoering’ naar het Gemeentehuis in 2009 waar ik benoemd werd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Bij mijn afscheid van De Kleine Aarde verrasten het Wereldnatuurfonds en het Global Footprint Network me met hun ‘Life-Time Award’. En een paar keer kwam ik op de lijst van ‘De Duurzame 100’ van het dagblad Trouw. In 2010 stond ik op plaats 34.

DE GROTE TRANSITIE – Op verzoek van uitgeverij Lemniscaat via De Kleine Aarde schreef ik – in mijn ‘vrije tijd’ – een boek over de Mondiale Voetafdruk. Toen het in 2006 klaar was vroeg ik aan professor Bob Goudzwaard (van de ‘Economie van het Genoeg’) of ik hem het eerste exemplaar mocht aanbieden. Hij reageerde daar direct positief op en stelde voor dat te doen op een conferentie in het provinciehuis van Zuid-Holland in Den Haag, op 22 mei 2006. Die conferentie ging over anders meten, kritiek op de voortdurende groei van het BBP (Bruto Binnenlands Product) en nieuwe indicatoren. Dat paste dus uitstekend bij mijn boek. Na de aanbieding nodigde hij me uit mee te gaan doen aan een nieuw platform om hier verder aan te werken. Nu – 10 jaar later – ben ik nog steeds lid van het Platform Duurzame en Solidaire Economie – www.platformDSE.org. Er zijn o.a. congressen en expert meetings georganiseerd, publicaties gemaakt, de politiek werd menig maal bestookt met voorstellen en we zijn een jaar geleden gestart met de campagne en site www.degrotetransitie.nl met 10 actiepunten voor een nieuwe economie. Punt nr. 5 is min of meer ‘mijn’ punt en daar werd Jan Terlouw onze ambassadeur voor. Op de site staan goede korte filmpjes met alle 10 ambassadeurs.



Zie ‘De Grote Transitie’ p. 29



Zie ‘Rechtszaken gevoerd’ p. 29



Zie ‘In de prijzen gevallen’ p. 28

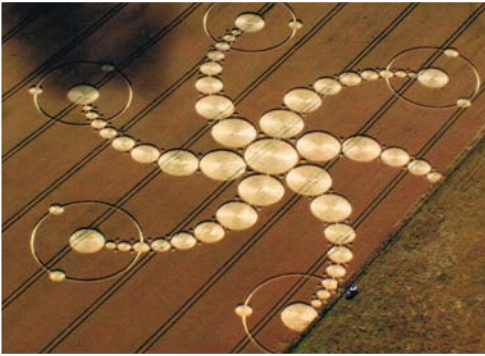
RECHTSZAKEN GEVOERD – Een paar keer kreeg ik met de rechter te maken. Samen met enkele andere bewoners van Boxtel won ik rond 1995 een zaak tegen onze

wethouder Fons van Elderen. Hij wilde een knip (waar geen auto door kan) uit de Hobbendonkseweg weg halen, die er juist door het vorige college in was aangebracht, na een klachtenprocedure. Het was zijn stoere verkiezingsbelofte. Ik maakte een afspraak met hem en vertelde mijn vermoeden dat hij niet erg sterk stond. Toch zette hij door, maar verloor. In 2015 werd de bekende Klimaatzaak tegen de Staat van Urgenda gewonnen en ik was een van de 886 mede-eisers. Een beroepszaak over een plakactie in Den Haag (2013) met de poster 'De Groene Schreeuw' van de Werkgroep Voetafdruk Nederland (WVN) verloor ik in 2016. Ik moest de boete van 130 euro toen alsnog betalen. Rix Kijne, ook van de WVN, die destijds samen met mij op het Binnenhof door 2 agenten werd staande gehouden, heeft heel solidair de helft ervan betaald. Mijn grote wens is dat er een rechtszaak komt om te grote Voetafdrukken als een schending van mensenrechten veroordeeld te krijgen: *Footprint Justice*.

GRAANCIRKEL-EXCURSIE – Op advies van hoogleraar geowetenschappen Klaas van Egmond, die al jaren onderzoek doet naar het ontstaan van graancirkels, boekten we in 2009 een excursie in de regio van Glastonbury. Samen met mensen uit diverse landen reden we per bus naar twee prachtige voorbeelden. We mochten ook binnen de cirkels gaan kijken en we stonden versteld van de ongekend fraaie vormen en de manier waarop de graanhalmen heel netjes gebogen lagen. Het overtuigde mij dat dit niet met mensenhanden gemaakt kon worden, mede omdat ze 's nachts in korte tijd 'ontstaan'. Het is toch geweldig dat er nog mysteries bestaan. Bij de toegang tot de velden stonden bussen, waarin ieder geacht werd wat geld te gooien als compensatie voor de boeren. De halmen richten zich tijdens de volgende dagen weer langzaam op zodat ze gewoon geoogst kunnen worden en er nauwelijks verliezen optreden! Na deze excursie reisden we per trein door naar Edinburgh, waar we ons bij een reisgezelschap voegden, dat per vliegtuig arriveerde, voor een busreis door Schotland. Ook voor een rondreis door Griekenland (2008) en door Ierland (2013) gingen we zelf rustig per trein naar het land en troffen dan daar de mensen die per vliegtuig aankwamen. Dat is ons in alle gevallen heel goed bevallen.

OVER BEVOLKING – De Werkgroep Voetafdruk Nederland (WVN), die bestaat uit mensen uit bijna alle hoeken van ons land, bestaat sinds 2008. Die groep begon met de discussie over de noodzaak van quoteren, ofwel het mondiaal eerlijk verdelen van de schaars geworden grond, grondstoffen en het budget aan CO₂ dat we nog relatief veilig zouden kunnen uitstoten. Het gaat om *Footprint Justice*, want het is een urgente mensenrechtenkwesie. Intussen zijn daar al diverse modellen voor ontwikkeld, maar de politiek is daar helaas nog niet aan toe. Wij zijn ervan overtuigd dat die modellen noodzakelijk worden zodra de prijzen van energie en grondstoffen voor vele mensen veel te hoog worden en er ongetwijfeld rellen en zelfs opstanden verwacht kunnen worden. Op de site www.voetafdruk.eu staan onze discussienota's daarover, ook een in het Engels. (Op die site staat ook nog de oude voetafdruk-site van De Kleine Aarde met bijvoorbeeld de informatie over het project met 8 Nederlandse gemeenten.) Ook

maken we ons in toenemende mate zorgen over het feit dat de wereldbevolking maar doorgroeit terwijl de mondiale overbelasting (overshoot) al ernstige vormen heeft aangenomen. We hanteren deze eenvoudige formule: $\text{Bevolking} \times \text{Voetafdrukken} (B \times V) = \text{overbelasting van de Aarde}$. Aan te grote voetafdrukken wordt langzamerhand wel iets gedaan, maar bevolkingsbeleid is helaas ver te zoeken en nog min of meer taboe. We maakten er publicaties over met voorstellen voor bevolkingsbeperking, maar zonder dwang. Onlangs werd bekend dat nieuwe prognoses uitkomen op 9,9 miljard mensen in 2050, dus waarschijnlijk zelfs 11 miljard in 2100...



Zie 'Graancirkel-excursie' p. 30



Zie 'Transitie Boxtel' p. 31

COLLEGES EN LEZINGEN – Na mijn afscheid op De Kleine Aarde om ‘met pensioen te gaan’, in mei 2010, is mijn werk min of meer doorgegaan, zij het dat ik voortaan zelfstandig kon beslissen wat te doen. Als ZZP-er ben ik vooral lezingen en colleges blijven geven. Zo heb ik vele jaren aan de Vrije Universiteit een college mogen geven over de mondiale voetafdruk voor bijna 100 internationale studenten, op uitnodiging van prof. Jan Boersema. De laatste vier jaar doe ik min of meer hetzelfde, maar nu in Wageningen, voor rond de 80 internationale studenten, uitgenodigd door ‘klimaat-professor’ Rik Leemans. Verder ben ik actief gebleven in het eerder genoemde Platform Duurzame en Solidaire Economie, de Werkgroep Voetafdruk en natuurlijk met het nodige werk op lokaal niveau. Eind 2010 stopte de Stichting De Kleine Aarde. Het archief werd ondergebracht bij het Streekarchief in Den Bosch, in overleg met het Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam.

TRANSITIE BOXTEL – Zoals Marianne en ik in Valkenburg aan de Rijn lokaal actief waren, is dat in Boxtel niet veel anders geweest. Zij zat in de Initiatiefgroep van de Kinderboerderij, in het bestuur van de volksdansgroep ‘Garoon’, was actief in de werkgroep ‘Heel de Mens’, heeft bijna 10 jaar in de Gemeenteraad gezeten en zat tot eind 2016 in de WMO-adviesraad (Wet Maatschappelijke Ondersteuning). Ik zat rond

1980 in de ‘Groep Verontruste Energiegebruikers Boxtel’, en daarna o.a. in ‘MEMO Boxtel’, het ‘Platform Duurzame Ontwikkeling’ en ‘Lokale Agenda 21’. Begin jaren ‘80 was ik actief met ‘Het Kringloopgilde Boxtel’ waarmee we vele Hergebruikmarkten organiseerden, een Kringloopwinkel opzetten en een Kringloopgids uitgaven. Sinds 2009 werken we met de groep ‘*Transition Town Boxtel*’ ook lokaal aan De Grote Transitie. Enkele projecten die we hebben opgezet: lessen en zonnepanelen op basis-scholen, de geslaagde actie tegen schaliegas en vóór energiebesparing en duurzame energie, enkele buurtmoestuinen en het repair café, de oprichting van de werkgroep ‘Eetbaar Boxtel’ met een jaarlijkse (gratis) zadenkraam, de eetbare-siertuinen-route ‘De Groene Draad’, en ook de jaarlijkse Dag van de Duurzaamheid, die bij ons intussen tot ‘De Duurzame Week’ is uitgegroeid. Zie www.transitieboxtel.nl. Eind 2013 kregen we de Gemeente Boxtel zo ver dat zij als eerste gemeente in Nederland en Europa ‘Fossielvrij’ werd verklaard. Dat houdt de verplichting in alle financiële banden met fossiele bedrijven te verbreken, met name via pensioenen en banken. Per 1 oktober 2016 is de naam van onze groep eenvoudig ‘Transitie Boxtel’.

‘MIJN HEMEL!’ – In 2012 bracht ik mijn eerste echte e-boek uit met de titel ‘Mijn hemel! Wat gebeurt er op Aarde?’. Bij mijn afscheid van De Kleine Aarde had ik vriendelijk gevraagd a.u.b. niet met flessen wijn en bloemen te komen. Als alternatief vroeg ik een bijdrage voor een nieuw plan; het maken van een e-boek en ik beloofde het iedereen toe te sturen. Met hulp van het Global Footprint Network (concept en foto’s), Quintijn Hoogenboom (tekst) en Eric Geurts (e-boek-specialist) is het goed gelukt met korte teksten en mooie foto’s. Er staan ruim 30 links in naar documenten, rapporten en sites. Met Eric maakte ik ook een folder over het gratis e-boek. Met die folder kon ik het eerste exemplaar van het e-boek op 20 maart 2012, ’s morgens om 9.00 uur, formeel aanbieden aan het College van B&W van Boxtel, en ’s middags om 13.00 uur ook formeel aan een delegatie van de Tweede Kamer. In beide gevallen kregen ze ook echt voor het eerst een e-boek aangeboden. Later heb ik, minder formeel, bij het Museum van het Boek in Den Haag de folder van het e-boek gebracht. In 2016 zijn er een paar veranderingen in aangebracht en enkele links zijn geactualiseerd. Mede dankzij de uitgedeelde folders en 40 spotjes op radio 1 in 2013 (betaald via een crowdfunding-actie) is het e-boek (volgens een telling half september 2016) in totaal als PDF ruim 213.000 keer opgeroepen en dit zou ongeveer 166.000 unieke bezoekers betekenen. Dat was natuurlijk een grote verrassing; zo veel! De aantallen van de Issuu-editie, die ook op de site www.voetafdruk.eu staat, zijn nog niet bekend. Vooral op middelbare scholen en universiteiten is het e-boek veel gebruikt.

AARDE MET HOOFDLETTER – In 2013 begon ik een landelijke actie om Aarde (als we onze planeet bedoelen) voortaan met een hoofdletter te schrijven, daardoor aangemoedigd door Willem Hoogendijk naar aanleiding van mijn e-boek, waarin aarde nog met een kleine letter stond... Bij de actualisering in 2013 heb ik er overal Aarde van gemaakt. Toen ik in 2014 op Duurzame Dinsdag, de eerste dinsdag in september,



Zie 'Wonen in Florence' p. 34



Zie 'Expositie in MUBO' p. 34

een prijs kreeg van het Genootschap Onze Taal, kon ik in mijn dankwoord gelijk voor het hele gezelschap in de oude Tweede Kamerzaal in Den Haag de oproep doen om voortaan Aarde te schrijven. Als steeds meer mensen dat doen, wordt het later 'van-zelf' overgenomen in 'het Groene Boekje' van onze taal. De directeur van IVN, Jelle de Jong, die de Duurzame Dinsdag organiseert, pakte het voorstel enthousiast op en is toen gelijk medestander geworden. Velen zijn hem intussen gevolgd, ook media-mensen, adviesbureaus en zelfs onze weekkrant Brabants Centrum doet mee. De hele lijst staat nu op de site www.voetafdruk.eu en iedereen kan zich daar ook aanmelden.

CANON VAN BOXTEL – Op verzoek van het MUBO (het historisch Museum van Boxtel) schreef ik in 2015 de globale geschiedenis van De Kleine Aarde, van 1972 tot en met 2010, in 15 pagina's. Die beschrijving wordt gebruikt als de achtergrondtekst (verdieping) voor de nieuwe 'Canon van Boxtel', waar nu dus ook De Kleine Aarde in is opgenomen. Zie www.muboboxtel.nl

LEVEN VAN DE ZON – In mijn tijd op De Kleine Aarde had ik nooit gedacht dat het kon: geheel op de zon leven in Nederland, voor verlichting en ander stroomgebruik, verwarming én koken. Maar een paar jaar geleden werden de eerste nieuwe huizen gebouwd die geheel 'zelfvoorzienend' waren qua energiegebruik, ook wel 'energieneutraal' genoemd, of 'o op de meter'. Dat was een belangrijke ontwikkeling en begrijpelijk bij nieuwbouw. Dat het ook in bestaande huizen kan, werd me pas in 2014 duidelijk. Het was tijdens een excursie binnen Boxtel. We kwamen bij Stefan de Nijs, die zijn nog redelijk nieuwe huis zelf energieneutraal had kunnen maken. 'Dat wil ik ook!', was toen mijn eerste gedachte. Op 22 mei 2015, dus precies op mijn verjaardag, was het zover. Vooral dankzij 23 extra zonnepanelen op het Oost-dak en een lucht-warmtepomp wordt alles nu verlicht en verwarmd met stroom van de zon, en koken we elektrisch, met infrarood ofwel keramisch. Dus we leven nu ook van de zon, zijn niet meer afhankelijk van Poetin (gas uit Rusland) en voelen ons niet meer zo erg schuldig aan de aardbevingen in Groningen. Intussen zijn enkele Boxelaren opgeleid om mensen te adviseren hoe ze energieneutraal kunnen worden en we hopen dat

steeds meer mensen het ook gaan doen. Vier huizen in Boxtel zijn nu energieneutraal gemaakt en we gaan een campagne voeren voor veel meer.

WONEN IN FLORENCE – Van half december 2015 tot half maart 2016 hebben we in Florence gewoond. Het was een lang gekoesterde wens van Marianne om nog eens een tijdje ergens in het buitenland te verblijven, inclusief gewoon de boodschappen doen en zelf koken. Omdat ze in maart 2016 70 jaar zou worden vonden we dat wel een mooie aanleiding. We gingen per trein en namen weer onze vouwfietsen mee. We vonden een prachtig appartement hoog in een palazzo, dat waarschijnlijk nog van Machiavelli is geweest. Naast het op ons gemak bezoeken van alle musea en andere bezienswaardigheden hadden we ook de tijd voor wandelingen en fietstochten langs de Arno, en natuurlijk ook af en toe naar de Opera en andere voorstellingen. Daar had ik ook de tijd om aan deze mini-memoires te beginnen. Ik heb er zelfs nog een lezing over de Voetafdruk gegeven, voor mensen van de Anglicaanse kerk, die de eigenaar was van 'ons' palazzo en was daar ook gevestigd. Over dit geslaagde woonexperiment schreven we beiden een paar impressies/verslagen.

AANDEELHOUDER SHELL – Mijn recente ervaring als aandeelhouder wil ik graag ook nog vertellen. Journalist Mark van Baal begon in 2014 de actie 'Follow This' om Shell van binnenuit te transformeren tot duurzaam bedrijf zonder fossiele energie. Ook ik kocht één aandeel Shell. Intussen zijn er ruim 1750 aandeelhouders en aandelen met een totale waarde van 2,5 miljard euro. Met een delegatie van ongeveer 50 aandeelhouders gingen we in mei 2016 naar de aandeelhoudersvergadering in het Circustheater in Scheveningen. Een *Follow-This*-motie over de transitie naar een duurzame Shell werd gesteund door ongeveer 3% van aandeelhouders, maar de pensioenfondsen verklaarden dat ze het met de strekking van de motie eens waren, maar formeel niet op de stoel van de Shell-directie wilden gaan zitten. Zelf kon ik de vraag stellen of men de 'Climate Vulnerability Monitor' van DARA in Madrid kende, met deze cijfers: 400.000 klimaatdoden per jaar en zelfs 4,9 miljoen doden per jaar door de hele keten van gas, olie en kolen, een stille Ecocide! Die Monitor bleek men niet te kennen en daarom heb ik 13 folders van mijn e-boek aangeboden aan de voorzitter met daarin op pag. 45 de link naar de Monitor. Hij belofde ze aan de 12 directeuren te geven. Wordt vervolgd.

EXPOSITIE IN MUBO – Ongepland hebben Marianne ik in de loop der jaren, en vooral tijdens onze reizen, nogal wat spullen verzameld. In 2014 zijn schoonzoon Michael Veltman en ik ze gaan fotograferen voor een fotoboek met de titel 'De Juffermans-Zandbergen Collectie'. Al spoedig bleek dat we een en ander waren vergeten en zo kwam 'Aanvulling 2015' tot stand. Daarin kreeg ook mijn wandvullend 'concept-kunstwerk' een plek, dat sinds 2005 in Het Logement hangt aan Het Plein in Den Haag. Ik was destijds een der uitverkorenen van een prijsvraag van de Kunstcommissie van de Tweede Kamer. Zie de foto op pagina 33. Met die twee fotoboeken stapte

ik naar het Museum Boxtel (MUBO) en al snel bleek dat men een expositie van een selectie van onze collectie wel zag zitten. Intussen werden nog meer voorwerpen in huis gevonden en samen met nog enkele nieuwe spullen werd ‘Aanvulling 2016’ gemaakt. Op 16 juli 2016 was de officiële opening door musicus/schrijver Eric Schoones. De expositie kreeg de titel ‘Rond de Aarde in 180 objecten – Kunst & Kitsch uit de Juffermans-Zandbergen Collectie’ en was te zien tot 25 september 2016. Op 11 september verzorgden Eric Schoones en jazz-zangeres Sofie Dhondt in het museum nog een prachtig optreden met als thema ‘Houdbare noten’, over recycling in de muziek.

SENTIMENTAL JOURNEY – Op zondag 9 oktober maakte ik, samen met dochter Judith en haar partner Michael, een fietstocht langs diverse plekken en panden in Oegstgeest en Sassenheim om voor dit boekje nog enkele foto’s te maken. Het was prachtig weer en het werd een *sentimental journey*, want Judith en Michael wilden graag ter plekke de verhalen horen bij alle plaatsen die we bezochten. Zo gingen we bijvoorbeeld langs bij de vijver in het Leidse Hout waar ik een flinke wond opliep (zie ‘In glas gesprongen’), mijn geboortehuis, het volgende ouderlijk huis in de Emma-laan, en ook het huis van de familie Smit, waar ik vaak kolen ging scheppen en veel kreeg (zie ‘Veel gekregen’). Als afronding fietsten we nog naar het enorme complex van Sikkens/Akzo in Sassenheim om daar de vleugel te fotograferen waar ik destijds werkte op de afdeling Publiciteit (zie ‘Trompet? Aangenomen!’ op pagina 9).

NAAR FOOTPRINT JUSTICE – Op 20 november 2016 mocht ik de ‘Domela Nieuwenhuis-lezing’ houden in het naar hem genoemde museum in Heerenveen. Ondanks code geel die dag ging de lezing gewoon door. Voor deze gelegenheid had ik een nieuwe presentatie gemaakt met de titel: ‘Naar *Footprint Justice*’. En de ondertitel: ‘Een eerlijke Voetafdruk, een nieuw Mensenrecht?’. Het viel gelukkig in goede aarde. Interessant was ook dat erna de Domela Nieuwenhuis-penning werd uitgereikt aan Dick Verheul en Marta Resink van het zeer geslaagde project ‘Omslag’ in Eindhoven



35 Zie 'Mijn hemel!' p. 32



Zie 'Bol-wisseltrofee!' p. 36



Zie 'Vooral voetballen' p. 35

en hun tijdschrift 'ZOZ'. Samen reisden we, na een gezamenlijke maaltijd met het hele bestuur van de Domela Nieuwenhuis-stichting, als oud-collega's van De Kleine Aarde voldaan per trein terug naar Brabant.

VOORAL VOETBALLEN – Dochter Barbara en haar partner Luuk kregen drie zonen: Merijn is al 10 en de tweeling Jelle en Tibbe wordt in maart 7 jaar. Omdat ze in Boxtel wonen zien we ze regelmatig. We mogen wel eens oppassen, gingen afgelopen zomer samen een week naar Terschelling en ze komen ook af en toe logeren. Naast 'muziek' maken, spelen met autootjes en blokken, maar ook spellen als kwartetten, Scrabble en Monopoly, is toch vooral voetballen populair. We hebben er bij hun huis, maar ook in onze buurt aardige veldjes voor. Aanvankelijk was het vooral balletje trappen, maar de laatste tijd gaat het om heuse partijtjes en doelpunten maken. Daarbij zijn ze opmerkelijk snel en fanatiek en wordt het voor mij steeds moeilijker om nog voldoende tegengas te geven...

BOL-WISSELTROFEE! – Alweer heel wat jaren geleden werd ik lid van de Boxtelse Bolvereniging 'Sinecure'. In de blokhuut van de scouting spelen we eens per maand op een houten vloer met een afgevlakte houten bol. De 10 houten kegels staan dicht bij de plek waar je de bol rolt. De bol rolt in een spiraalvorm en bij een goede gooi kun je zo alle kegels omgooien; dat heet 'een wapper'. Ik speelde met wisselend succes, maar met name Ad van Iersel was ons vele jaren de baas. Maar eindelijk, na 11 jaar strijd, won ik de eveneens houten wisseltrofee van 2016! Zie de foto ervan, met bovenin een mini-bol. De aanhouder wint, dat is maar weer eens gebleken. Dit leek me gelijk een mooie afronding van deze mini-memoires.

Boxtel, januari 2017

Onze voortuin, zomer 2016





Bij Sikkens, zie 'Diploma Reclame-assistent', p. 10

Bij De Kleine Aarde, zie 'Nog betere baan', p. 21





Zie 'Leven van de zon' p. 33

Zie 'Expositie in MUBO' p.34

